

הַלְבוּת יוֹם הַכַּפּוּרִים סִימָן תְּרֵי תְרֵי

עַה בְּאֵר הַגּוֹלָה

(3) (יג) אֵין לומר לאִינוֹ הַדְּרֵי (יד) שֶׁחֲזוֹר וְנִדְּלִיקָם (מהח"ל יחרי"ו). מִי שֶׁבָּקָה נְרוֹ בְּיוֹם־כַּפּוּר, וְחִזַּר וְנִדְּלִיקָנוּ בְּמוֹצָאֵי יוֹם־כַּפּוּר, וְאֵל וְכַפְּנוּ עִיד אֶלָּא וְנִחַנּוּ לְדַלֵּק עַד בְּמִירָא, וְגַם לְקַבֵּל עָלָיו שְׂכָל נַמְיו לֹא זָכָה בְּמוֹצָאֵי־יוֹם־כַּפּוּרִים נְרוֹ, לֹא הוּא וְלֹא אַחֵר, (כך נמצא במנהגים ישנים). וְלֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֵּשׁ לְהַצִּיעַ (טו) הַשְּׂלֶקְטוֹת בְּיוֹם־כַּפּוּר כְּמִי בְּשֶׁבֶת (מדרכי ומנהגים), וְכֵן נוֹהֲגִין. וְשׁ (טז) שֶׁנִּחַנּוּ לְלַבֵּשׁ בְּגָדִים לְבָנִים נְקִיִּים בְּיוֹם־הַכַּפּוּרִים (ג) דְּבָמַת מְלֹאכֵי (יז) הַשֶּׁרֶת, וְכֵן נוֹהֲגִין לְלַבֵּשׁ הַקִּיט"ל וְשֶׁהוּא לְבָן נְקִי, וְגַם הוּא בְּגָד (ד) מְתִים, וְעַל־יְדֵי־זֶה לֵב הַסֵּאֵם (יח) נִכְנַע וְנִשְׁבַּר (ד"ע מהג"מ פ"ו רשכ"ח ע"ט):

תְּרֵי שְׂלִיל יוֹם הַכַּפּוּרִים דִּינוֹ בְּיוֹמוֹ, וְבוֹ ב' סְעִיפִים:

א מה שהא
הפסוקים מקבילים
וביניהם סימן תרי
ב סעף ומה ע"ג
ג משנה ג' ו
ד הרמב"ם משפיע
ה קציל ה שבת ק"ד
ו (* פרוש. לחוק מן
הנ"ל סע"ט)

א *יוֹם־הַכַּפּוּרִים (א) לִילוֹ בְּיוֹמוֹ לְכָל דָּבָר. וְמֵה הֵם הַדְּבָרִים הָאֵסוּרִים בוֹ, (ב) בְּמִלְאכָה, אֶכֶילָה וְשִׁתִּיָּה, רְחִיצָה, סִיכָה, נְעִילַת הַסַּבָּד, תְּשֻׁמִּישׁ הַמַּטָּה. (ג) וְאֵין חַיִּיב (ב) בְּרַת אֶלָּא עַל מְלֹאכָה וְאֶכֶילָה וְשִׁתִּיָּה: ב *יִכָּל מְלֹאכָה שְׁחִיבִים עָלֶיהָ בְּשֶׁבֶת חַיִּיבִים עָלֶיהָ בְּיוֹם־כַּפּוּר, וְכֵל שֶׁבְשֶׁבֶת פְּטוּר אֶבֶל אֲסוּר, גַּם בְּיוֹם־הַכַּפּוּרִים פֶּן, (ד) אֶלָּא שֶׁבְשֶׁבֶת זְדוּנָה פִּסְקִילָה יוֹם־הַכַּפּוּרִים זְדוּנָה בְּבִרְת־וֹ. וְכֵל שֶׁאֲסוּר לְטַלְטְלוֹ בְּשֶׁבֶת אֲסוּר לְטַלְטְלוֹ בְּיוֹם־הַכַּפּוּרִים. (ה) וְהַחִירוֹ * לְקַבֵּב נֶרֶךְ

בְּאֵר הַיִּטֵּב

מ"א: (3) אֵין לומר. אפלו ברמיה, ומענה עושה כשצניקה כף מכה, ע"ש. ר'אין לומר לא"י ששקבל שצנה הנוטה, מנהגים: (2) דבמ"ה. לפ"י אין הנשים לובשין לבנים דאינו יכולות להיות במלאכה, ומ"מ הקיט"ל יכולות ללבש. שפנינו לבם, מ"א: (7) מתיים. יש נ"מ בין ב

מ"א: (3) אֵין לומר. אפלו ברמיה, ומענה עושה כשצניקה כף מכה, ע"ש. ר'אין לומר לא"י ששקבל שצנה הנוטה, מנהגים: (2) דבמ"ה. לפ"י אין הנשים לובשין לבנים דאינו יכולות להיות במלאכה, ומ"מ הקיט"ל יכולות ללבש. שפנינו לבם, מ"א: (7) מתיים. יש נ"מ בין ב

בְּאֵר הַלְבָּת

* כל מלאכה וכו'. עין לעיל סיפן חסד דיש ערב והוצאה ליום הכפורים¹⁷, וכתבו האחרונים דגם אסור מחמר יש ביום הכפורים, עין בשאגת ארבה סיפן ע"ג¹⁸. ודע, דמעבדין ערוכבי חצרות וערוכבי תחומין פתת. אף על גב דאסור באכילה מפל מקום הרי הוי לקטפים שאינם מתענים¹⁹, ובמ"ה שכתב רש"י בערוכבין דף ל עמוד ב, עין שם בבב"תא, ודברי משה אפרים ביה תמוהים, דלפי הנראה אשחמיט מפה סוכיא זו: * לְקַבֵּב יָרֵק, עֵין מְגוֹן אֲבָרְתָם שֶׁכַּתֵּב דְּמִרְבֵּי בְּרֵיךְ הַנֶּאֱכָל כְּמֹחַ שֶׁהוּא חַי, דְּאֵי לֹאֵר חַי אֲסוּר בְּטַלְטוֹל מֵשִׁים מְקַצָּה, וְדֵלֵא מַחֵי אֵף לְקַטְפִּים¹⁰. וְלַעֲנִיּוֹת דַּעֲמֵי אִינוּ מְקַרְחָ, דְּכִמְוֵי הַשְׁחִירוֹ הַכְּהֵן לְחַל מֵשִׁים עֲגוּמֵי נַפֶּשׁ כְּמִוְכָן הַחִירוֹ מְקַצָּה אֲפִסֵּן מֵשִׁים זֶה, וְהָרִי לְכַמָּה מְפָרְשִׁים יֵשׁ כְּקִינֵיבֵת נֶרֶךְ

משינה ברורה
(יג) אֵין לומר וכו'. אפלו (10) ברמיה, ומענה עושה כשצניקה כף מכה. ונהגו לקח עפ"ם לישמר הפרות, שלא יבואו חס ושלום לידי רלקה, ומפ"ה זה נהגו לומר לו לכבות ולהדליק, (11) ויש למחות בידם. ואף אם העכ"ם רוצה להדליק מעצמו (12) צריך למחות בידו, מאחר שהוא פשכיל ישראל¹⁵: (יד) שחזור וידליקם. ומאחר שהעולם מקפידים אם ככה גרו¹⁶, אף על פי שלדעתו אין בו משום חשש, דלפעמים נכבה מחמת רוח או מחמת חם, מכל מקום פ"ה שהעולם מקפידים, ראוי לכל אדם למן גרו לשמש ולא ישגיח עליו כלל, וגם המותר גיח בבית הכנסת [ח"א]:

(טו) הַשְּׂלֶקְטוֹת. מֵשׁוּם דְּאֶקְרִי "שֶׁבֶת שֶׁכַּתוֹן": (טז) שֶׁנִּחַנּוּ לְלַבֵּשׁ בְּגָדִים לְבָנִים וְכוּ'. וְנוֹהֲגִין (יא) שֶׁגַם הַנְּשִׂים לּוֹבְשִׁים בְּגָדִים לְבָנִים וְנְקִיִּים לְכַבֵּד הַיּוֹם²⁰, אֶבֶל לֹא יִקְשְׁטוּ עֲצָמָן בְּמַלְשִׁיטִין שֶׁמִּתְקַשְׁטִין בָּהֶם בְּשֶׁבֶת יוֹם־טוֹב, מִפְּנֵי אִימַת יוֹם־הַדִּין. (יב) אֵין נוֹהֲגוֹת לְלַבֵּשׁ קִיט"ל: (יז) הַשֶּׁרֶת²¹. וּמֵשִׁעַם זֶה נִחַנּוּ לְלַבֵּשׁ בְּגָדִי פִּשְׁתָּן לְבָן נְקִיִּים, כְּמוֹ שֶׁכַּתוּב "אִישׁ אֶתֶד לְבוּשׁ בָּדִים" נד"מ: (יח) נִכְנַע וְנִשְׁבַּר. וְגַם אֶבֶל חוֹף י"ב חֹדֶשׁ עַל אֶבֶר וְאִמּוֹ, אִי חוֹף שֶׁלִּישִׁים עַל שָׂאֵר קְרוֹבִים, (יג) יְכוּל לְלַבֵּשׁ²², (יד) וְיֵשׁ מְקוֹמָהוּ שְׁנוֹהֲגִים שְׂאֵין הָאֶבֶל לּוֹבְשׁוֹ²³. אֵין לְכַנֵּס לְבִית־הַפֶּסַח (טו) בְּקִיט"ל, שֶׁהוּא מְקוֹר לְהַפְלֵא²⁴, אֶבֶל לְהַשְׁתִּין בוֹ מֵאֲרִיס:

(טו) הַשְּׂלֶקְטוֹת. מֵשׁוּם דְּאֶקְרִי "שֶׁבֶת שֶׁכַּתוֹן": (טז) שֶׁנִּחַנּוּ לְלַבֵּשׁ בְּגָדִים לְבָנִים וְכוּ'. וְנוֹהֲגִין (יא) שֶׁגַם הַנְּשִׂים לּוֹבְשִׁים בְּגָדִים לְבָנִים וְנְקִיִּים לְכַבֵּד הַיּוֹם²⁰, אֶבֶל לֹא יִקְשְׁטוּ עֲצָמָן בְּמַלְשִׁיטִין שֶׁמִּתְקַשְׁטִין בָּהֶם בְּשֶׁבֶת יוֹם־טוֹב, מִפְּנֵי אִימַת יוֹם־הַדִּין. (יב) אֵין נוֹהֲגוֹת לְלַבֵּשׁ קִיט"ל: (יז) הַשֶּׁרֶת²¹. וּמֵשִׁעַם זֶה נִחַנּוּ לְלַבֵּשׁ בְּגָדִי פִּשְׁתָּן לְבָן נְקִיִּים, כְּמוֹ שֶׁכַּתוּב "אִישׁ אֶתֶד לְבוּשׁ בָּדִים" נד"מ: (יח) נִכְנַע וְנִשְׁבַּר. וְגַם אֶבֶל חוֹף י"ב חֹדֶשׁ עַל אֶבֶר וְאִמּוֹ, אִי חוֹף שֶׁלִּישִׁים עַל שָׂאֵר קְרוֹבִים, (יג) יְכוּל לְלַבֵּשׁ²², (יד) וְיֵשׁ מְקוֹמָהוּ שְׁנוֹהֲגִים שְׂאֵין הָאֶבֶל לּוֹבְשׁוֹ²³. אֵין לְכַנֵּס לְבִית־הַפֶּסַח (טו) בְּקִיט"ל, שֶׁהוּא מְקוֹר לְהַפְלֵא²⁴, אֶבֶל לְהַשְׁתִּין בוֹ מֵאֲרִיס:

א (א) לִילוֹ בְּיוֹמוֹ. דְּבַתֵּיב "מַעֲרֵב עַד עָרֵב": (ב) מְלֹאכָה, אֶכֶילָה וְכוּ'. בְּמִקְרָא יִלְפִינן לְהוֹ מַפְסָה קְרָאֵי דְּכָל הַגִּי נִקְרָא עֲבוּי, וּמְפִילָה בְּלַהוֹ בְּכָלֵל יְעוּנֵיהֶם אֶת נַפְשֵׁיהֶם": (ג) וְאֵין חַיִּיב בְּרַת אֶלָּא וְכוּ'. אֶבֶל אֵינֶן אֵין בָּהֶם אֶלָּא אֲסוּרָא גְרִינָא, מִכָּל מְקוֹם יֵשׁ אוֹמְרִים (6) שֶׁהוּא מִן הַחֲזוּה, דְּהָא יִלְפִינן לְהוֹ בְּשִׁים מְקַרְאֵי: (ג) וְיֵשׁ אוֹמְרִים שְׂאֵינן אֶלָּא מְדַרְבְּנָן, וְהַקְרָאֵי אֲסַמְכָתָא בְּעֶלְמָא נִינְהוּ, וְנִקְרָא־מַנְהָ לַעֲבָן אֵינֶן סַפְקָא, (א) וְלַמַּעֲשֶׂה רָאוּי לְהַחֲמִירוֹ: ב (ד) אֶלָּא שֶׁבְשֶׁבֶת זְדוּנָה וְכוּ'. וְגַם הָאֵידִנָּא דְּאֵינוּ נוֹהֵג דִּינֵי נַפְשׁוֹת, (ד) מִכָּל מְקוֹם נִפְקָא מִנְהָ לַעֲבָן יָקִים לַה בְּדַרְבָּה מְנַה, דְּהַחֲוִיבֵל בְּחַבְרוֹ בְּשֶׁבֶת, בֵּינן דְּהֵינָה מְחִיב מִינְהָ בִּירֵי אַדָּם²⁵ פְּטוּר מִתְּשַׁלְּמוֹת²⁶ וְאֶפְלוֹ בְּחֻוֹבֵל בְּשׁוֹגֵג, וְכַדְמַבְּאָר בְּחֻשׁ־מִשְׁפָּט סִימָן תְּכַר סְעִיף²⁷, מַה שְׂאֵין בֵּן בְּיוֹם־הַכַּפּוּרִים שְׂאֵין בוֹ וַךְ בְּרַת²⁸: (ה) וְהַחִירוֹ לְקַבֵּב יָרֵק²⁹, יֵשׁ שֶׁפָּרְשׁוּ (ו) דְּהָאֵי קְנִיבָה הוּא, שְׁנוֹתָק אִי מִתַּתֵּף הַעֲלִים מִן הַתְּלַחִים הַתְּלוּשִׁין בְּדִי לְהַשְׁוִיטֵן שִׁיחֵיו מוֹכְנִים לְחַתְּכָן בְּעָרֵב, וְאֶף־עַל־גַּב דְּהַקְטָרַח בְּשֶׁבֶל עָרֵב שֶׁהוּא חַל, הַחִירוֹ, (1) כְּרִי שֶׁלֹּא יִצְטָרֵף לְחַתְּכָן הַכֵּל בְּעָרֵב וְהָאֵה נַפְשׁוֹ עֲגוּמָה עָלָיו; (1) וְיֵשׁ שֶׁפָּרְשׁוּ דְּהַקְנִיבָה הוּא הַדְּחַח תְּרַיָּים: 1 בְּגוֹר אֵלִיזֵן בְּנָן.

החזיר
(10) אחרונים: (11) מנג'אברתם והג"א. ואפלו אם הישראל אמר להעפרים זה מערב יום־כפור, אכן לענין לקבל שצנה הנוטה, אם אמר לו זה מערב יום־כפור והשענה שפן לצדקה אין להחמיר בזה¹⁰ [במ"ג]: (12) הג"ה. וכן מצד קצת בפר"קמ"ד, ובמשה אפרים כתב דאם רוצה מעצמו לחזור ולהדליק אין צריך למחות בידו, ואפשר דצ"ה כזה פעל העטור המוכא בסיומן רעו סעיף ב בהג"ה¹¹, או אפשר דמירי במקום שלא יהיה מפניו אחר¹² ע"י: (13) משה אפרים, עין שם שהוכיח זה מן הפוסקים, דלא פמנ'אברתם: (14) גם זה שם: (15) ט"ו וש"א: (16) עין באלה רבה: (17) אחרונים: (18) שאלות פרשת ברכה סימן קסו ומשמעות פעל הלכות גדולות שלהי הלכות יום־הכפורים והרמב"ם והעטור ורבונו אלעזר ממיז בספר יצאים ואלא דלדעתו לא אסור מדאוריתא אלא רחיצת קל גופו או על־כ"פנים רבו, מה שאין מן מעוטי אינו אלא מדרבנן, ומשום זה הקלו בזה גבי כלה ומלך וכי האי גונא. אכן לפי סכרת ה"ה לשיטה זו, דטעם התפיר הוא משום דטער הפתח לחכמים להחמיר לפי ראות עיניהם, אם־כן אפשר דבשאר מקומות אפלו במעוטא אסור מן התורה, וצריך עיון: (19) רבנו פ"ה ור"י ור"ב"א ורא"ש וריטב"א ומאירי, וכן דעת רש"י בדף ע"ד דבב"ר הסתחיל שכתוב, אכן מלשון רש"י בפרק הערל דף ע"ד מוכח דסבירא לה דסיבה משתנה הוא מדאוריתא, ואם־כן הוא הדין לאידך, ועוד יותר משמע מן מדברי בשבת דף ק"ד דבב"ר שהסתחיל אלא לאו לקניבת ירק, דשאר ענויים הם מן התורה. ועין ב"ח ופרי ח"ש ויהאטק שאלה' בשאלות פניש ברכה: (2) ב"ח. ובמג' אברתם סתם בזה שהיא מן התורה, והיא שלא בדרדיק לצניית דעת, פי היא פלגתא דרבנא פאשר בארנא, וגם הכ"ח לא פכת אלא הלמעשה ראוי להחמיר וכדברינו. עין שם: (7) מנג'אברתם: (8) רש"י: (1) העמקנו בזה פרוש ה"ה והמאירי והספ"ה לזה הג"א: (1) רש"י ור"י, וכן הסמימו הפיר חדש והג"א:

החזיר
(10) אחרונים: (11) מנג'אברתם והג"א. ואפלו אם הישראל אמר להעפרים זה מערב יום־כפור, אכן לענין לקבל שצנה הנוטה, אם אמר לו זה מערב יום־כפור והשענה שפן לצדקה אין להחמיר בזה¹⁰ [במ"ג]: (12) הג"ה. וכן מצד קצת בפר"קמ"ד, ובמשה אפרים כתב דאם רוצה מעצמו לחזור ולהדליק אין צריך למחות בידו, ואפשר דצ"ה כזה פעל העטור המוכא בסיומן רעו סעיף ב בהג"ה¹¹, או אפשר דמירי במקום שלא יהיה מפניו אחר¹² ע"י: (13) משה אפרים, עין שם שהוכיח זה מן הפוסקים, דלא פמנ'אברתם: (14) גם זה שם: (15) ט"ו וש"א: (16) עין באלה רבה: (17) אחרונים: (18) שאלות פרשת ברכה סימן קסו ומשמעות פעל הלכות גדולות שלהי הלכות יום־הכפורים והרמב"ם והעטור ורבונו אלעזר ממיז בספר יצאים ואלא דלדעתו לא אסור מדאוריתא אלא רחיצת קל גופו או על־כ"פנים רבו, מה שאין מן מעוטי אינו אלא מדרבנן, ומשום זה הקלו בזה גבי כלה ומלך וכי האי גונא. אכן לפי סכרת ה"ה לשיטה זו, דטעם התפיר הוא משום דטער הפתח לחכמים להחמיר לפי ראות עיניהם, אם־כן אפשר דבשאר מקומות אפלו במעוטא אסור מן התורה, וצריך עיון: (19) רבנו פ"ה ור"י ור"ב"א ורא"ש וריטב"א ומאירי, וכן דעת רש"י בדף ע"ד דבב"ר הסתחיל שכתוב, אכן מלשון רש"י בפרק הערל דף ע"ד מוכח דסבירא לה דסיבה משתנה הוא מדאוריתא, ואם־כן הוא הדין לאידך, ועוד יותר משמע מן מדברי בשבת דף ק"ד דבב"ר שהסתחיל אלא לאו לקניבת ירק, דשאר ענויים הם מן התורה. ועין ב"ח ופרי ח"ש ויהאטק שאלה' בשאלות פניש ברכה: (2) ב"ח. ובמג' אברתם סתם בזה שהיא מן התורה, והיא שלא בדרדיק לצניית דעת, פי היא פלגתא דרבנא פאשר בארנא, וגם הכ"ח לא פכת אלא הלמעשה ראוי להחמיר וכדברינו. עין שם: (7) מנג'אברתם: (8) רש"י: (1) העמקנו בזה פרוש ה"ה והמאירי והספ"ה לזה הג"א: (1) רש"י ור"י, וכן הסמימו הפיר חדש והג"א:

מילואים

הלכות יום תפפורים סימן תרו תרה

המשך מעמוד קודם

שמותר לו לעשות כן, כתב בביה"ל שם (סי' ד"ה או) שנסתבר שאינו נחשב על ידי כך כימומר כלל. ובדין מהללי שבת בזמנינו, ראה מה שכתבנו במשני' לעיל (סי' תקיב סי' ב) כל פרטי הדינים בזה.

18) ואולם באופן שיתכן שיקבל את תוכחתו, דעת הגרי"ג קרליץ (חוט שני יום כיפור עמ' קכב) שראוי להוכיחו, שהרי יתכן שיהזור על ידי כך לטובת ויהיה בכלל יאחיר, ודברי הביה"ל אמורים דוקא בסתם מומר, שלפי מצבו אין מקום לחשוב שאולי יחזור בו, והביא שכך היא דעת המנחת חינוך (מצוה רלט אות ז).

וכן לגבי לאפרושי מאיסורא' את המומר, כתב הש"ך (י"ד סי' קנא סי' ו) שאינו חיוב, וביאר הגרי"ג קרליץ (חוט שני רבי' עמ' מה) שאף החוב של לאפרושי מאיסורא' נלמד מחיוב יחובתה, וכיון שמי שאינו בכלל יעמית' אינו בכלל חיוב דוכחה, כך גם אינו בכלל החיוב של לאפרושי מאיסורא'.

[ביה"ל ד"ה עד שחשיכה]

מה שקטב על דברי ספ"ק אבן עזר (16).

16) שם (ביצה סי' ב) ובנתיב חיים על המניא סי' ב) כתב, שגם בבין השמשות אמורים מוטב שיהיו שותגין וכו', וכמו שכתב הספר חסידים (סי' רטב).

[ביה"ל ד"ה אבל אם מפורש]

קבר וצא מקלל יעמית' (17) ואינו קטב להוכיחו (18).

17) לגבי המחלל שבת בפרהסיא או עובר עבירה להכעיס, התבאר בשו"ע לעיל (סי' שפה סי' ג) ובמשני' שם (סי' ד) לענין עירובי חצרות, שדינו כינברי, כיון שעל ידי עבירות אלו נחשב הוא כימומר לכל התורה [וכמו יומור לעבודה זרה, שגם הוא נחשב כימומר לכל התורה]. ובכמה פעמים נחשב כימומר, ראה משני' שם וכמה שכתבנו שם.

ולגבי המחלל שבת שלא בפריקת עול, אלא רק מפני שטועה והחשב

הלכות יום תפפורים סימן תרי תריא

המשך מעמוד עה

והתבאר מדבריו (כאן) שאף על פי שהוא ספק אם הוא מן התורה, יש להחמיר בספיקות לגבי ואינו נחשב כספק ספיקא, וכן לענין ספירת העומר בזמן שהוא ספק לילה, התבאר בשע"צ לעיל (סי' תפט סי' ב) וביה"ל שם (סי' ד"ה לספר) שיש להחמיר בדבר, כיון שלהרכה פוסקים הספירה בזמן הזה היא מן התורה, וכן לענין ספק במלאכת חול המועד, כתב בביה"ל לעיל (סי' תקל סי' ד"ה ומותר) שאין להקל בדבר אלא אם כן הוא לצורך גדול, כיון שלדעת הרבה ראשונים היא אסורה מהתורה. אמנם, לענין אשה שמתפקת האם בירכה ברכת המון, כתב לעיל (סי' קפו סי' ג) בשם הרע"קא (ש"ע שם סי' א) והבר"י יוסף (שם סי' ד) שאינה צריכה לחזור ולברך, וטעם הדבר (כמבואר בדברייהם) שכיון שספק הוא לגבי חיובן של נשים בברכת המון אם הוא מהתורה או מדרבנן, אם כן באופן של ספק ברכה נחשב הדבר כלפי הדאורייתא כיספק ספיקא. וספק האם חייבת וספק האם בורכה, וכלפי הדרבנן כיספיקא דרבנן שדינו לקולא.

[משני' סי' ד]

דְּקִיָּה מְחִיב מִיָּתֶה בְּיָדֵי אָדָם (2) פְּטוּר מִפְּשְׁלוּמֵינֵי וכו', וְכַדְמִבְּאָר קְתִישׁן מִשְׁפֵּט סִימָן תַּכְדִּי קְעִיף (4) וכו', שְׂאִינֵי בִּלְיָן קְתִישׁן.

2) ולענין החובל בשבת משום איזה מלאכה הוא חייב, כתב בביה"ל לעיל (סי' שטו סי' ד"ה והחובל) שנהלקו הפוסקים בדבר, שדעת הרמב"ם שחיובו משום ימפרק' [שהוא תולדה של דש'], שבמה שהרם נעקר ממקום חיבורו שתחת העור, חמה הדבר למפרק תבואה מהקש. ולפי זה חיובו הוא רק כשיצא ממקום למקום דב כשיעור גזירתו, וכמו לגבי מלאכת דש', אולם דעת רוב הפוסקים שחיובו משום נטילת נשמה מאותו מקום שחבל [כי הרם הוא הנפש], ולפי זה חייב גם כשיצא דם כל שהוא או מצרר הרם כל שהוא ווראה עור שם ובמשני' שם (סי' ל) שהביא את טרן הפוסקים האם צריך שיהיה לחובל צורך ברם לאיזה ענין, כדי שלא יחשב הדבר כימקלקל וכימלאכה שאינה צריכה לגופה, וראה עוד בביה"ל שם, שלפעמים חייב החובל גם משום יצבע'.

3) אכן לענין לצאת ידי שמים, כתבו רש"י (בבא מציעא צ"א, א ד"ה רבא) ותוס' (שם ד"ה בבא, סנהדרין ע"ב, א ד"ה לא) שחייב לשלם [התבאר ברש"י שם, שלפיכך גם תפיסה מועילה], וכן הביא הערוך השלחן (חומ' סי' שג' א) להלכה. מאידך, בחידושי הר"ן (סנהדרין ע"ב, א) כתב בשם הר"ר דוד, שמי שנפטר ממשלומים מצד קים ליה

ליל הסדר (כמבואר במשני' לעיל), אינו מוריד אותו מקודשתו, כיון שליל הסדר הוא לילה של מצוה, ולגבי החולאתי הלבן הירושלמי שלובשים בימים נוראים, דעת הגרי"ש אלישיב (הלכות חג בחג ימים טראים פכ"א הע' 194) שאין לו דין קיטל, אלא הוא נחשב כבגד של ימים נוראים.

וממה שמבואר כאן שנהגו ללבוש את הקיטל בתפילות יום כיפור, כתב השע"צ לעיל (סי' קמו סי' כב) שיתכן שמותר לעשות מהקיטל מפות לספר תורה, שכיון שנעשה להתפלל בו ביום כיפור, נחשב הדבר כתשמיש גבוה במקצת, ואינו כדבר שהוא תשמיש הדיסט שאסור להשתמש בו לתשמיש קדושה בלא ששינה קודם לכן את צורתו.

ויקיטל' שבלה, דעת הגרי"ש אלישיב (ננוי הקודש שם סי' ג) שמותר להשליכו לאשפה, ואפילו אם הוא מיוחד לתפילה.

25) ובביאור דעת המשני' נחלקו האחרונים, הכף החיים (סי' לו) כתב שאם צריך רק להשתין מותר להיכנס לבית הכסא, וכן פסק המטה אפרים (סי' ב), מאידך, בספר זה השלחן (סי' כא סי' ג) כתב שאסור להיכנס לבית הכסא קבוע כשהוא לברש בהם, אפילו כשאינו נפנה שם כלל, ומה שהתיר המשני' הוא רק להשתין מחוץ לבית הכסא. וכן ביאר הגרי"ש אלישיב בדעת המשני' (תפילה כהלכתה פכ"א הע' קפ"ז).

ומי שנכנס לברש בקיטל' לבית הכסא, התכלך בצואה שהיתה שם ואין לו קיטל' אחר ללבוש לתפילה, כתב הכף החיים (סי' תרי"ג סי' טז) בשם שו"ת שואל ומשיב (רביעאה סי' פו), שמותר לו לומר לנכרי לכבס את מקום הטינופת, משום כבוד הבריות [שדוחה איסור דרבנן].

סימן תריא

שְׁלִיל יוֹם תַּפְפוּרִים דִּינוֹ פְּיוּמוֹ

[משני' סי' ג]

יְלַמְעֵשָׂה רְאוּי לְהַחְמִיר.

1) וכיון שיש להחמיר באיסורים אלו ולדונם כאסורים מן התורה, כתב לקמן (סי' תרי"ד סי' טו) שגם מי שצריך לילך ביום כיפור בין הנכרים וחושש שילעגו עליו, אסור הוא בעגילת הסטל, כיון שיש הסוברים שאיסור זה הוא מן התורה.

מילואים

הלכות יום הכפורים סימן תרי תריא

המשך מעמוד קודם

שנחשב כמומר לכל התורה [כמבואר בשו"ע (לעיל סי' שפה סי' ג) וביד
סי' ב סי'ה]. מאידך, הפמיג (פתיחה כוללת חיד ארת ג ופתיחה להל'
שבת ד"ה עוד זאת אדרוש) כתב שלא מצא מקור בגמ' לדין זה והצידד
לבאר את השו"ע אהע"ז הגיל באופן אחר, ושמע"ד הסביר אין נראה
להשוות את דין מחלל יום כיפור למחלל שבת [שכתב מה כיסוד
האמנות]. וראה עוד בדברינו לעיל (סי' שפה סי' ד).

ולענין סוגי 'מוקצה' שאסורים רק ביום טוב ולא בשבת, כמבואר
בשו"ע לעיל (סי' שי סי"ב, וסי' תצה סי"ד), הסתפק הראש יוסף (מגילה
ג, ב ד"ה משנה אין בין שבת) האם הם אסורים ביום כיפור, והדעת
תורה (כאן סי' ב) ודקדק ממה שדימה השו"ע (כאן) את איסור טלטול
ביום כיפור לאיסור טלטול בשבת וולא ליום טוב, שדינו גב לענין
זה כשבת, הדין שכן התבאר בדברי הר"ן (ביצה כב, א בדפי
הריף) שהובא בביי (סי' תצה), וע"עם הדבר, משום שיום כיפור
חמור בעיני האנשים כמו שבת, ולא הוצרכו לאסור בו טלטול כמו
שאסרו לגבי יום טוב, וכמבואר במשני"ב לעיל (סי' תצה סי' טו)
בטעם הדבר שחלוק יום טוב משבת לענין זה. וראה עוד מה
שכתבנו שם.

8) שם כתב, שאפילו לדעה שסוברת שאין איסור 'מחמיר' נהוג ביום טוב
[דובאו הדעת בב"י ובבי"ח סי' תצה], מימי ביום כיפור נהוג איסור זה.
אולם לענין דין 'שביתת בהמתו', כתב שם (סי' עג), שדין יום כיפור
כדין שאר יום טוב, ולדעה שסוברת שאין איסור 'שביתת בהמתו' נהוג
ביום טוב, גם ביום כיפור אינו נהוג [והוסיף, שהוא הדין גם לענין
איסור 'שביתת עבדו']. וכן כתב הראש יוסף (שם).

אמנם, במשני"ב לעיל (סי' תצה סי' יד) כתב שיש להחמיר ביום טוב
לגבי איסורי 'מחמיר' ושביתת בהמתו, וכן כתב לעיל (סי' רמו סי' יט)
לענין 'שביתת בהמתו' [וכן התבאר בשע"צ שם (סי' כב)], לענין איסור
'שביתת עבדו'.

9) מכאן הוכיח בשו"ת המרחשת (ח"א סי' יב ארת א סי' ד בהע"ז) שמה
שמותר להאכיל את הקטן ביום כיפור הוא משום שקטן אינו במצות
עיניו כלל, ולא משום שיש בדבר פיקוח נפש, שהרי באיסורי אכילה
אין מערבין אף על פי שהם ראויים להולא שיש בו סכנה ויש חולה
כזה לפנינו [וראה בספר מקראי קודש (מימי נראים סי' מג), מה שכתב
בנדון זה, וראה מה שכתבנו לקמן (סי' תרטו סי' א)].

[ביה"ל ד"ה לקנב ירק]

אסור בטלטול טעום טקעה, דלא תזי אף לקטנים¹⁰.

10) ואף על פי שהוא ראוי לאכילת כלבים, ציין המג"א למה שכתב
לעיל (סי' שח סי' ג), הובא במשני"ב שם (סי' קכז) שדבר העומד
לאכילת אדם ובשבת אינו ראוי לה' אעפ"י שהוא ראוי לאכילת כלבים
מימי נחשב כ'מוקצה', כיון שאינו עומד לאכילת כלבים.

אמנם, לפי מה שהביא להלן (ד"ה ולפצ"ט) שהירושלמי התיר לומר
לכרי לבשל לצורך הלילה, איכ לכאורה יש לדון שגם בשאינו ראוי
לאכול חי, מימי אינו נחשב כ'מוקצה' ואף על פי שבין השמשות
היה איסור לבשלו, אף אומרים 'מימי דאיתקצאי וכו'', כיון שלא
הוא בידים, וכמבואר במשני"ב לעיל (סי' שיה סי' ח), וכפרט שכאן
הוא יושב ומצפה למאכל.

בדרבה מיניה, פטור הוא אפילו בבא לצאת ידי שמים [וראה עוד בקצת
החושן (סי' כח סי' א), ובנתיבות המשפט (שם סי' ב)].

4) והתבאר בפתחי תשובה שם (סי' א) בשם הגדול מרובה, שהיינו
באופן שלא ידע שהיום שבת או שמלאכה זו אסורה, אבל באופן שלא
התכוון להבלה, אין זה נחשב כעשיית מלאכה כלל, כיון שנחשב
הדבר כ'מתעסק' וכ'מקלקל', ולפיכך חייב הוא בתשלומים [שהרי אדם
מועד לעולם].

8) התבאר בשו"ע שם (סי' ב), שאפילו באופן שהידי הרז הוא חייב
לשלם, ואף על פי שבאופן זה לכאורה יש להלקותו משום הלאו של
יום כיפור [כשהתרו בו], ואם כן יש לפטרו מלשלם שהרי קיימא לן
שהלוקה אינו משלם, ביאר הסמ"ע (שם סי' ג) ששונה הדבר לענין
החובל בחבירו, שכיון שדרשו חז"ל (כתובות לב, ב) לגבי הלאו של
'חובל' שדינו לשלם ולא ללקות, הוא הדין לגבי הלאו של יום כיפור
שמשלם ואינו לוקה.

ובזמנינו שאין דין מלקות נהוג [כיון שאין לנו דיינים סמוכים], כתב
הפמיג (כאן א"א סי' א) שאפילו לגבי שאר חובי נזק [שלא על ידי
חבלה] שבאו על ידי עשיית מלאכה ביום כיפור, כגון השורף נזמנו
של הבית, הרי זה משלם ואינו לוקה, אלא שהוסיף לציין למה שדין
בספר שושנת העמקים (סי' ט) שיתכן שגם מכת מרדות [שנוהגת בזמן
הזה] פוטרת מחשלומו.

[משני"ב סי' ה]

והתירו לקנב ירק⁶.

6) ולדבר ביום כיפור אודות מאכלים שיאכל כמזאוי הצום, דעת
הגר"ש אדערבך (ששי"כ פכ"ט הע' קעג) שמותר [ואפילו קודם
המנחה] וטעם הדבר שאינו נאסר מצד עד"כ דבר [שהתבאר בשו"ע
לעיל (סי' שז סי' א) ובמשני"ב שם (סי' א) שאסור לדבר בשבת דבר
שאסור לעשותו בשבת], משום שגור האיסור של 'דבר דברי' הוא,
שכיון שצריך האדם להרגיש בשבת כאילו כל מלאכתו עשויה, אסור
חז"ל גם לדבר במלאכה שאסור לעשותה בשבת, שהדיבור עצמו נחשב
כמלאכה, מה שאין כן לדבר ביום כיפור בעניני אכילה שלא שייך בוה
ענין של מלאכה, לא אסור.

[ביה"ל ד"ה כל]

היש ערוב [הוצאה ליום הכפורים?] וכו', עין פשטא דאריה סימן עכ"ב וכו', וכו' וכו'
לקטנים שאקים קטנים⁹.

7) והיינו שלא כמו בשאר יום טוב, שאין נהוג בו עירוב חצרות משום
שאין בו איסור הוצאה, וכמבואר בשו"ע לעיל (סי' תטו סי'ה) ובמשני"ב
שם (סי' לא) [אולם לענין הוצאת דברים שאין בהם צורך כלל ביום
טוב, ראה מה שכתב שם ובסי' תתיח סי' י].

ולענין יום כיפור שחל סמוך לשבת [בזמן שהיו מקדשים על פי
הראיה], התבאר ברמב"ם (פי"ח מהל' עירובין ה"י) שנחשבים השבת
ויום כיפור ביום אחד וקדושה אחת לענין חלות עירובי תחומין, ואי
אפשר לערב כל יום לרוח אחרת, ואינו כשבת יום טוב הסמוכים זה
לזה שנחשבים כשתי קדושות ומערב בהם לשתי רוחות [כמבואר
בשו"ע לעיל (סי' תטו סי' א) ובמשני"ב שם (סי' א)].

עוד מצינו שיום כיפור שוה לשבת, לענין מומר לחלל את יום כיפור
בפרהסיא, שכתב התבואות שור (יודי ס"ב שמולה חרשה ס"י) על פי
משמעות השו"ע (אהע"ז סי' קכג סי'ה), שדינו כמחלל שבת בפרהסיא

הלכות יום הכפורים סימן תריא תריב

(ו) *ולפצע אגוזים (ז) מן המנחה ולמעלה (ח) קשחל בחל. (ט) והאידינא נהגו לאסור: הגה אם נפלה דלקה ביום-הכפורים, מטר להציל סעודה אחת (י) לצרף לילה כמו שפציל בשבת (יא) לסעודת מנחה (יב) ויכר נתבאר סימן שלד ביצד נוכחים בזמן טהה בלילה בשבת, והוא הדין ביום-כפור. (יג) ונהגו ששתיניקות (יד) (יז) משתקים באגוזים (אגודה ומחרי"ק) ראין למחית בידם אפלו קדם מנחה, וישפרכב הפנסג מדין הפצעת אגוזים הנזכר (י"ט):

א טענה יומא עין
ב ספקא דמרא שם
ג שם יאצני
ד משה שם ה שם
ה מנחה ה שם
ו פשענה ו טא ציור
ז מצורה דאכשתי
ח אכלא הוא וחיוב
ט אכל ז טור שם
י טריקים פקוק ב
יא ותוספתא שם ושם
יב נקרא ה

תריב אסור אכילה ביום-כפור ושעור במוטה, ובו י' סעיפים:

א אהאכל ביום-הכפורים (א) *ככותבת הגסה חזב, [*] (ב) י'הוא פחות מפיצה מעט, (ג) ושעור זה שנה לכל אדם, י'פין לננס בין לעוב מלה הפשן: ב י'כל האכלים מצטרפים לשעור זה, (ד) האפלו מלח שעל הפשו וציר שעל נרק, י'אכל אכילה ושתיה (ה) אינן מצטרפות: ג (ו) אכל וחזר ואכל, אם

באור היטב

(3) משתקים. וקא על השלחן, כמיש סימן שלח ס"ה. ולדולים אסור. עין דרכי-משה:

שערי תשובה

[*] והוא פחות מפיצה כ"ו. ועין בגול מרכבה הטיע ביצה בלא קלפה. ועין בבבב"ר בית-אפרים על ספמות באגזים השוכה שם:

באור הלכה

משום חששא דכריכה [ע"י פ"י ר"ח ורמב"ם וכו'] ולא צריפא מקצה מזה¹⁹. אכרא, דמצינא לרבנן גמולו גס' כן קממ' אברהם ומשעם אחר, שכתב אתה דקרב סמב"ם: ומטר ללקט העלים המצפשים וקצין השאר וכו', ודברי בגאכל פחות שהיא ח' ראי לאו הכי איכא פנה חששא נטוחן, עין שם, אולם במאירי שלטי פרק אלו קשרים ובה גס' פן לאמר קצין זה ולקטוף דעה זאת, שגרי אקרו בש"ס: דבי רב הודה מקובי נקרא וכן בקרא שאינם באכלים כמות שהם כתיב²⁰, עין שם מה שכתב עוד בזה, הלפי זה נדחו גם דברי המגן אברהם מטעם זה, ומכאן דאפלו בדרבן שאינו נאכל כמות שהיא ח', כמו ברכא וקרא גס' פן שרי לקנב: * ולפצע אגוזים. עין בדרכי-משה בשם מהר"א מפרגא שצדו בחתול דבריו ודוקא לשפכו ולהניחו בגלפסו עד הערב, אבל להוציא הפאכל לש בזה משום דש, עין שם, אגמס מלשון התוספתא [ומכאן מהג"א דתני: מפציע אגוזים ומפרקינן ברמזים וכו' משבת לאורו שבת אכל לא משבת למוצאי-שבת מפני שהוא כמותן מקרב לחל, ובחור הכי חגי שם: מפציע באגוזים וכו' ביום-הכפורים עם חשבה ואינו חושש במה שהוא מסמן מקדש לחל, עין שם, מוכח דקמו דבשבת בנדאי מטר אפלו לפצע ולהוציא הפאכל לאכלו בו ביום²¹, כמארן מטר באפן זה גם ביום-הכפורים לצורך הלילה, וכו'. ודע עוד, דבירושלמי פרק ד מפסחים איקא עוד: מהו למימר לחלוטה צד לי חלוטה, אמר לה שרי וכו', ומשעם מזה דבשם שהחור קניבת נרק פן החור לאכור לעכ"ם לבשיל אלשם התבנית, עין שלא העתיקוהו הפוסקים, ואפשר משום דלמסקנא גם בקניבת נרק אפי' מהחירון משום דלמא מקדמי, והוא הדין משעם זה גם לענין אמירה לעכ"ם יש לחש לזה:

* ככותבת הגסה. מתבאר בש"ס דככותבת טונו עם גרעיתה. ולכאורה דאם אכל הוכבת עצמה פטור שגרי חסר מקום הפציע, והצריע בעצמו אין לצרפו שגרי קשה והוא נאין כיון גלל לאכילה אדם, כדמכח בשבת דף כט, ולפי זה אפלו בלעו בחד עם הגרי לכאורה אינו מועיל [ואר"ל-גב דמעלייתא הוא לענין ברכה, עין סימן רי בטענה בורה סעיד' קטן י"ז]. שגרי

הנרק לצרף ערכו²², ושרי גס' כן מטעם הנ"ל: (ו) ולפצע אגוזים. כדי שהיו מוכנים לצרף סעודת ערב ולא יצטרף לטרח בהם לאחר התענית: (ז) מן המנחה ולמעלה. (ח) ויצה לומר, מנחה קטנה שהוא סמוך לערב²³, (ט) והוא שעה שצדו פני-אדם לתמן מאכלם בחל, ונפר שלצדו לילה הוא עושה, אכל קדם המנחה אסור, (י) שגראה כמתמן לצרף היום: (יא) קשחל בחל. אכל קשחל יום-הכפורים בשבת לא התיירו, (יב) כדי שלא יבוא לעשות פן בכל שבתות השנה להכין ביום לצרף הלילה: (יג) והאידינא נהגו לאסור. לפי (יג) שפדורות האחרונים התחילו לקלקל ולמטר לעשות דברים אלו קדם המנחה, לפיכך בשלוי להתר דקניבת נרק ופציעת אגוזים לגמרי: (יד) לצרף לילה²⁴. שלאחר יום-הכפורים, כדי שלא יצטרכו להתענות עוד פשלא יהיה להם מה לאכל²⁵: (יא) לסעודת מנחה. ויצה לומר, אפלו נפלה דלקה בצעהרום אחר שאכלו סעודת שחרית, וכנ"ל בסימן שלד: (יב) משתקים באגוזים. ודוקא על השלחן ולא על-גבי קרקע²⁶, דאחי לאשווי גמתי²⁷, כמו שכתוב סימן שלח מ"א: א (א) ככותבת הגסה. אר"ל-גב דככל אפרי התורה משערינן כפזות, כל זה היכי דכתיבי אכילה, (ב) מה שאין פן ביום-כפור דלא כתיב אכילה אלא מנע הפחית את האכילה בלשון עניי²⁸, בדכתיב "הפפא אשר לא תעשה", וקים להו לחכמים דכפחות מפכותבת לא מיתבא דעתה פללי²⁹ והרי הוא רעב ומצנה כפכותבת. ועין באור הלכה: (ב) והוא פחות מפיצה. ויצה לומר, (ג) פיצה בינונית³⁰. ועין בגול מרכבה שכתב דכפיצה האמור כאן הוא כלי קלפה³¹,

שער העיין

(ד) פן מוכח בהוספתא דקאמר מפציע באגוזים וכו' ביום-הכפורים עם השבת, ומכאן באור הג"א, עין שם (ולא פפרי-מגדים שפספס בזה): (ט) מאירי. ובהו מתרין גס' בן טה שיש לדקוק על הטר דפציעת אגוזים אמר שאינו לאכל לאלטר. ותלא לעיל בסימן שכא קעיי יט בבג"ה מוכח דאסור. אכן לפי הנ"ל גיטא, הכין והוא סמוך לצרב הרי כמו שפכין עצמו לאכל לאלטר, וקצין זה פרץ גס' פן בירכ"משה בשם מהר"א, עין שם. ודע, הלפי זה פשוט, אם אין לו נרק או אגוזים הרבה ואינו צריך להשתוח עליהם זמן מרבה³², בזהאי יש לו לאחר הדבר עד סמוך לחשכה כדי שיהא סמוך לסעודת הערב וכמו שהוא הלשון בהוספתא מפציע וכו' עם השבת: (י) מאירי. ולפי מה שכתבו בסעיד' קטן הקודם לענין אגוזים בלאו הכי אסור משום חששא דדש³³: (יא) פוסקים: (יג) משענות הגמרא: (ד) גמרא: (ה) אחרונים: (ו) רי"ן גיאת ומאירי ושאר פוסקים בסימן די: (ז) רש"י בימא דף ט עמוד ב ורמב"ם בפרוש המשנה פרק ג הכריתות ופרוש רבנו גרשם מאור הגולה שם:

תְּלֻכּוֹת יוֹם הַתְּפִלוֹת סִימָן תְּרִיא תְּרִיב

ביאורים ומוספים

שאסור להציל משבת ליום כיפור, וביאר המשניב שם (סיק יג-ה) שאף על פי שעל ידי זה לא יהיה להם מה לאכול במוצאי היום, מימי כיון ששבת חמורה היא לא רצו להתיר את הדבר, ומכיון על כך שבמוצאי יום כיפור יטרח ויביא אוכל.

ומימי באופן שיום כיפור הל בשבת, דעת הגר"י קרליץ (חוט שני שבת חייב עמי רלו) שמותר להציל לצורך מוצאי יום כיפור, שדוקא בשבת שקודם יום כיפור לא התירו להציל למוצאי יום כיפור, שכיון שיש יום המפסיק, החמירו מפני כבוד השבת.

[משנ"ב ס"ק יב]

ולא על-גבי קרקע (י), דאָתוּ לְאַשְׁוֹנֵי גְמוּחָא (י).

17 ועל גבי מחצלת או בגד וכו' שעל הקרקע, כתב לעיל (סי' שלח ס"ק ב) שמותר, משום שלא גזרו באלו אסור קרקע, כיון שזו גזירה לגזירה, אולם על גבי קרקע מרוצפת, כתב שם שיש איסור בדבר, שכיון שקרקע בקרקע מתחלפת, גזרו מרוצפת אסור שאינה מרוצפת, ולגבי זמנינו שכל בתי העיר מרוצפים, ראה מה שכתבנו שם.

18 וביאר לעיל (שם ס"ק יט), שיביאו להשוות את הגומות כדי להכין את הדרך לגלגל את האגוז.

[ביה"ל ד"ה לקוב ירק]

ולא צדיפא מקצה מקצה (י), וכו', שאינם נאכלים קמות שהם חיים (י).

19 וכן לענין איסור דרבנן של אמירה לנכרי, הביא להלן (ד"ה ולפצו) שהירושלמי התיר את הדבר מן המנחה ולמעלה, וכמו שהתירו קניבת ירק [אולם להלכה, ראה מה שכתב שם להסתפק בדבר].

20 ובטעם הדבר שאין עוברים בחיתוך הירק משום מלאכת טחון, כתב המגיד משנה (פ"א מהל' שביתת עשור ה"ג) שאכן מדובר דוקא באופן שאין מחתכו דק דק.

[ביה"ל ד"ה ולפצע אגוזים]

מקר אפילו לפצע ולהוציא הפאכל לאכלו בו ביום (י).

21 וכמו שכתוב במשנה בשבת (פ"ו מ"ב), ובטעם הדבר שאין בזה משום מלאכת יד, כתב האגלי טל (מלאכת דש ס"ק ג וסוף ס"ק יא) שפרי שרגילים לפרוק סמוך לאכילתו אין פירוק נחשב כידש, וראה עוד בביאור דבריו בספר ארחות שבת (ח"א פ"ד הע"ד) ולענין פירוק האגוזים מהקליפה היחקה שבה הם גדלים, ראה רמ"א לעיל (סי' שיט ט"ז) ובמשניב שם (ס"ק ב), ובאגלי טל (שם ס"ק ג).

סִימָן תְּרִיב

אִסוּר אֲכִילָה בְּיוֹם-תְּפִלוֹת וְשַׁעוֹר פְּמוּתָהּ

[משנ"ב ס"ק א]

האֲכִילָה בְּלִשׁוֹן עֲנִיּוֹת וכו', לא קִנְיָא דְעָמָה כְּלָלָה (י).

1 בגדר איסור אכילה ביום כיפור [וכן בשאר עניני היום], חקר הגרא"ם וטרמן (קובץ הערות סי' ע"א ג) האם האיסור הוא במה המשך בעמוד הבא

[משנ"ב ס"ק ה]

הַדְּמָה הַקָּרָק לְעִנְיָן עָרְבִי (י).

11 אמנם, לעיל (סי' שכא ס"ק כט) כתב שאסור להדיח פירות במים כדי להסיר את הפסולת שעליהם, משום איסור 'בורר', והתבאר בביה"ל שם (ס"ח ד"ה דהוח) שהוא אסור מהתורה, ואיסור תורה הרי לא הותרו מפני עגמות נפש [כמבואר בביה"ל כאן (ד"ה לקנב ד"ה ולפצו), ובשעה"צ (סיק ט-י)], ואכן בשו"ת דובב מושרים (ח"ג ס"ו) צידד שמדובר כאן בירק נקי ואינו מריחו כדי להסיר פסולת, אלא כדי שיהיה רך לאכילה. וראה מה שכתב בגרן של שטיפת פירות בספר ארחות שבת (ח"א פ"ג הע"ב קכ-קכט), ובדבריו לעיל (סי' שיט ס"ק כט).

[משנ"ב ס"ק ז]

מִנְחָה קִטְנָה שֶׁהוּא סְמוּךְ לְעָרְבִי (י).

12 חזן מנחה קטנה, התבאר בשו"ע לעיל (סי' רלג ס"א) ובמשנ"ב שם (סי' ג) שהוא שתי שעות ומחצה קודם הערב [וראה עוד בשו"ע (שם) ובמשנ"ב שם (ס"ק ד), את אופן חישוב השעות].

[שעה"צ ס"ק ט]

ואינו צריך לטשוחו עליהם זמן מרובה (י).

13 מבואר מדבריו, שלגבי הכנת סעודה גדולה שמחמת ריבוי הסועדים נצרך זמן רב כדי להכין המאכלים, נחשב הדבר כסמוך לסעודה גם כשמחזיל את ההכנה זמן רב קודם הסעודה (ארחות שבת ח"א פ"ג הע"ב נא). מאידך, דעת החו"א (נחלת אליהו הערות והידושי דינים אות מה) שאף במקום שנחוץ זמן רב כדי להכין את הסעודה, מימי סמוך לסעודה נחשב רק כחצי שעה קודם הסעודה, כיון שאין שייכות בין הכנת מאכל של אדם אחד לזה של אדם אחר, וראה עוד מה שכתבנו לעיל (סי' שיט ס"ק ד) בגרן זה.

[שעה"צ ס"ק י]

משום חששא דדש (י).

14 משמעות לשונו שלגבי מלאכת ידש קיים היתר של מכן לאכול לאלתר, אמנם לעיל (סי' שיט ס"ק טו) ובביה"ל (סי' שכ ס"ה ד"ה לאכל) כתב שלגבי מלאכת דש אין חילוק בין לאלתר ובין לאחר זמן. [עוד יש לדון ממה שהתבאר בביה"ל (כאן ד"ה ולפצו) שאין לאסור פציעת אגוזים מצד מלאכת דש, וכמבואר בדבריו שם, וראה עוד במשניב לעיל (סי' שכא ס"ק פג-פד) שהגרן לאסור קילוף אגוזים הוא מצד מלאכת בורר].

[משנ"ב ס"ק י]

לְעִנְיָן לְיָלָה (י), וכו', כִּשְׁלֵא יִהְיֶה לָהֶם מֶה לְאָכַל (י).

15 ואם הל יום כיפור בערב שבת, כתב השו"ע לעיל (סי' שלד ס"ד) שמותר לו להציל שלש סעודות לצורך השבת, והוסף המשניב שם (ס"ק יג), שאף שבזמנינו יום כיפור לעולם לא הל סמוך לשבת, מימי דין זה שייך באופן שחל יום כיפור ביום חמישי יודע שביום שישי לא ימצא לקנות אוכל לשבת, שהותר לו להציל שלש סעודות לצורך השבת.

16 אולם באופן שחל יום כיפור ביום ראשון, כתב השו"ע (שם)

הַלְבוּת יוֹם הַכַּפּוּרִים סִימָן תְּרִיא תְּרִיב

ביאורים ומוספים המשך

הביצים שבזמננו, ואף על פי שכתב לעיל (סי' תפו ס"ק א) ובביה"ד (סי' רעא ס"ג ד"ה של) שיש מהאחרונים שהוכיחו שבזמננו התקטנו הביצים במחצית ממה שהיו בימים קדמונים, התבאר שם שאנו מחמירים בדבריהם רק לענין דינים שהם מדאורייתא [ולא להקל], וראה גם במשניב לעיל (סי' רעא ס"ק טח ובביה"ד שם) לענין קידוש של ליל שבת [שעיקרו מהתורה], שנכון לחוש לכתחילה לדברי המחמירים.

וכן כתב החו"א (או"ח קנטרט השיעורים סי' לט סוף ס"ק טו) שבמקום שהשיעור הוא להקל בדאורייתא, ראוי להחמיר בשיעור ביצה שבזמננו, ושאינן כן נהגו לענין חולה ביום כיפור.

ושיעור ביצה בינתנית שלנו וחישוב השיעור לפי מידות זמננו, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' תפו ס"ק א).

4) ולענין קביעת שיעור קליפת הביצה, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' תפו שם).

6) וכן התבאר בחו"א (או"ח סי' ק ס"ק ה) שאת הביצה האמורה לענין 'כותבת הגסה' משערים עם קליפתה, והוסיף ששיעור 'כותבת' [שהוא פחות מכביצה], הוא לכל הפחות כביצה בלא קליפתה.

וכן לגבי שיעור עשירי לענין עירובי תחומין, כתב במשניב לעיל (סי' תט ס"ק לב) שמשערים בביצים עם קליפתן, וכן לגבי שיעור מיג ביצים לענין חיוב 'חלה', כתב במשניב לעיל (סי' תנו ס"ק ב) שמשערים בביצים עם קליפתן, וכן לענין שיעור רביעית הלוג [לגבי שתית רוב רביעית מכוס של קידוש] שהוא כביצה ומחצה, כתב במשניב לעיל (סי' רעא ס"ק טח) שמשערים בביצה עם קליפתה [שהרי שיעור לוג הוא כשש ביצים עם הקליפות], וכן לענין שיעור אכילה בכזית, שכתב השר"ע לעיל (סי' תפו ס"א) שהוא כחצי ביצה, כתב במשניב שם (ס"ק א) שמשערים בביצה עם קליפתה [וראה בדבריו שם בשם החו"א], אמנם, לענין שיעור כביצה פת לגבי נטילת ידים בברכה, כתב במשניב לעיל (סי' קנח ס"ק ט) שמשערים בביצה בלא קליפתה.

[משניב ס"ק ג]

דַּבְּקָאֵלֶיךָ אֶתְּ פִּתּוֹת מִקְשְׁעוֹרָה.⁶

6) וכמבואר בשו"ע לקמן (סי' תריח ט"ז) שמאכילים חולה עשירי בו סכנה כשני שלישי ביצה בשחיית זמן של כדו אכילת פרס, ופרטי הדין התבאר במשניב שם (ס"ק יח-כא).

[ביה"ד ד"ה ככותבת]

צִיָּן סִיָּן רִי קְשֵׁנָה בְּיֻדָּה קְצִיף־קָטָן ז'.

7) שם כתב, שמה שאכילת פרי עם גרעיני נחשבת כאכילת 'בריה' לענין ברכה אחרונה כשאכל פחות משיעור כזית [שיש הסוברים שמברכים על 'בריה' ברכה אחרונה גם כשאין בה שיעור כזית, כמבואר בשו"ע ורמ"א שם (ס"א)], הוא גם כשהגרעין אינו ראוי לאכילה, כיון שמימ הוא אכל את כל הפרי כמות שהוא.

[משניב ס"ק ז]

אָפְלוּ קִלְחֵי⁸ וְכוּ', לְכַקְשִׁיר אֶת הָאֶבֶל תְּשׁוּב בְּאֶבֶל⁹ וְכוּ', בְּמִן אוּ בְּמִיב¹⁰.

המשך בעמוד הבא

שמבטל בכך את העינוי, וכלשון הפסוק, או שאף על פי שאיסור האכילה נלמד מלשון 'עינוי' מימ האכילה בעצמה היא האיסור. ובספר עמק ברכה (עמ' קכו) הוכיח ממה ששיעור שתיה ביום כיפור הוא כמלא לוגמיו ואף על פי שהוא פחות מרביעית [והרי אין שתיה בפחות מרביעית], שגדר האיסור אינו איסור אכילה ושתיה, אלא ביטול העינוי שעל ידי כך, וראה נפקא מינה בכל זה במה שכתבנו להלן (ס"ק יב).

2) ומטעם זה, לענין פת ספוגית [שהיא רכה ועשויה כספוג] שהתבאר במשניב לעיל (סי' תפו ס"ק ג ובשעה"צ שם ס"ק ז) לגבי שיעורי מצה וברכה אחרונה שמשערים אותה כמות שהיא בלי למעכה, מימ לענין שיעור ככותבת לאיסור אכילה ביום כיפור, הסתפק הגר"ש מקלם (כוכבי אור אגרות הגר"ש אגרת ט עמ' רא) שיתכן שאין לשיער לפי הנפה עם החללים [אלא לפי המשקל], כיון שהדבר תלוי ביישוב הדעת, והחלל אינו מוסיף ביישוב הדעת. והגר"ש אויערבך כתב (נשמת אברהם ח"א סי' תריב ס"ק ד ו-ו, וש"י פליט הע' עא), שכמדומה שיש למעכה לגמרי ואין לשיער את האוירים כלל, כיון שאינם מוסיפים ליישוב הדעת [ואף על פי שגם ככותבת עצמה יש מעט אוירים, מימ אין להוסיף על אוירים אלו]. מאידך, דעת הגר"ש אלישיב (מנשים באהל עמ' קס) שאף האוירים מצטרפים, שכיון שסוף סוף דין שיעור ככותבת הוא מהלכה למשה מסיני, אף על פי שענינו מצד יישוב הדעת שבדבר, מימ כל שיש שיעור על ידי האוירים, די בכך, וחיוב.

ואם אכל כשיעור ככותבת ונשאר אוכל דיוק בין החניכיים, כתב בשו"ת חתם סופר (או"ח סי' קכו ד"ה תו צ"ע) שאינו מצטרף לשיעור ככותבת, כיון שהאיסור כתוב בלשון עינוי נפש, וכל שלא נכנס למעיים שיעור ככותבת, הרי הוא עדיין מעונה בכתחילה [ואף על פי שגרנו נהנה מככותבת, ובשאר איסורים חייב על הנאת גרונו], וכן צידד המנחת חינוך (מצוה שיג אות ב) לענין מי שאכל והקיא לאחר מכן, שכיון שלא היתה באכילה זו הנאת מעיים, אינו חייב עליה, אף על פי שהיתה הנאת גרון ובשאר איסורים חייב על כך, אלא שסיים, שמימ אינו רוצה להקל למעשה.

מאידך, האור שמח (פ"ב מהל' שביתת עשור ה"ד) ובשו"ת אהינעור (ח"ג סי' טא) כתבו שגם על הנאת גרון בלא הנאת מעיים חייב ביום כיפור מהתורה. והוסיף האור שמח, שמימ אם אכל כחצי כותבת הקיאו ועזב אכל כחצי כותבת, אף על פי שלענין שאר איסורים חייב, מימ לענין יום כיפור פטור, כיון שליישוב הדעת צריך שיהיה ככותבת ביחד בבית הבליעה. ולענין אופן של הנאת מעיים בלא הנאת גרון, ראה מה שכתבנו להלן (ס"ק יב).

ובאופן שאכילת חלק מדהשיעור היה בהיתר, כגון חולה שאמדהו שוד לו בפחות משיעור ועבר ואכל כשיעור, התבאר בביה"ד לקמן (סי' תריח ט"ה ד"ה ואם) שהוא חייב מהתורה. וראה בשו"ת בנין שלמה (ח"א סי' מא) שצייד לענין מי שאכל קודם יום כיפור פחות מככותבת, ובליל יום כיפור השלים לככותבת, שחייב מן התורה, כיון שמימ על ידי אכילת האיסור יישב את דעתו.

[משניב ס"ק ב]

ביצה בינונית⁶ וכו', הוא קלי קלפה⁴, ובתשובת פנ"צ"ץ הסת' שו"ת חולק עלי⁵.

3) ומשמע מסתימת דבריו שמשערים את שיעור הביצה כפי

תְּלֻכּוֹת יוֹם הַמַּצֹּתִים סִימָן תְּרִיא תְּרִיב

ביאורים ומוספים המשך

מימ אם טיבל בו את פיתו, הרי הוא מצטרף.

[מש"ב ס"ק ה]

פִּתְחָד לְחִיבּוֹ (11) וכו', שְׁאִין דַּעְתּוֹ מְתִישְׁכַת כֶּקֶף (12).

11) ואף כשאוכל ושונה בבת אחת, דעת הגרש"ז אויערבך (ששי"ב פל"ט ד"ע פז) שאין האוכל והשתיה מצטרפים. אכן, לגבי מקצת המשקה שנבלע בתוך האוכל שבפיו, הסתפק שם האם נחשב כציר שעל גבי הירק ומצטרף.

ולענין מאכל המעורב עם משקה, כגון 'כותח' וכדו' שנעשה על ידי עירוב אוכלין ומשקין לדבר אחד, צידד השפת אמת (יומא עג, ב ד"ה שם האוכל) שמצטרפים, והשיעור נקבע לפי הרוב, שאם המאכל הוא הרוב, השיעור הוא ככותבת, ואם המשקים הם הרוב, השיעור הוא כמלוא לוגמיו.

12) אולם, גם לענין צירוף אכילה ושתייה לשיעור ברכה אחרונה, כתב לעיל (סי' רי ס"ק א) שאין אכילה פחותה מבזית ושתייה פחותה מרביעית מצטרפות [ואף על פי שאין הדבר תלוי ביישוב הדעת]. אכן, בשעה"צ שם (סי' ה) הביא שיש מפקפקים וטוברים שאכילה ושתייה מצטרפות, משום ששונה הדבר לענין יום כיפור, שהדבר תלוי ביישוב הדעת.

8) בביאור החידוש שמלח מצטרף לבשר, התבאר בפירושו הר"ח (יומא פ, ב ד"ה אמר) וברבינו מנוח (פ"ב מהל' שביתת עשור ה"ז) שהוא מפני שאינו מאכל בפני עצמו. מאידך, בט"ז (סי' ג) ובשו"ע הרב (סי' ב) התבאר שהחידוש הוא מפני שהמלח נחשב כמים (וכמו החידוש לגבי ציר שעל הירק), וראה בערוך השלחן (סי' ב) שהחידוש כאן הוא אפילו לגבי מלח שנמס ונהפך למים.

9) אמנם לגבי דין נטילת ידים לדבר שטיבולו במשקה, כתב לעיל (סי' קנח ס"ק טו) בשם החיי אדם, שהדין שמשקה שבא לתקן אוכל הרי הוא כאוכל [אין הטיבול בו נחשב כטיבול במשקה], הוא רק באופן שנעשה למשקה בשעה שהוא בא לאוכל, כגון חמאה שנמוחה לאחר שהצניח אותה עם האוכל במחבת, מזה שאין כן כשהיה על הדבר שם משקה קודם ביאתו לאוכל, אף על פי שלאחר מכן הוא בא לתקן את האוכל, הרי הוא נחשב כמשקה.

10) וכן לענין ברכה אחרונה, כתב לעיל (סי' רי ס"ק א) שציר שעל גבי הירק, ומשקין ששדה בהם פיתו, מצטרפים לשיעור כזית [ושלא בדעה שהובאה בשעה"צ שם (סי' ז), שדוקא לענין יום כיפור מצטרפים, כיון שהדבר תלוי ביישוב הדעת]. והוסיף, שהוא הדין לגבי רוטב, שאף על פי שאם אכלו עם פת אינו מצטרף וכשאר אכילה ושתייה שאינן מצטרפות,

